

Torv i våra trädgårdar

TEXT: BIBBI BONORDEN

Fritidsodlingens Riksorganisation, www.for.se

FOTO: HASSELFORS GARDEN

Idag baseras näst intill all planteringsjord som vi köper i säckar på torv. Att torven gör underverk i trädgården kan de flesta odlare intyga men hur bra är egentligen torven för miljön? Och finns det något alternativ som har samma goda egenskaper i odlingen?

Planteringsjord

När vi köper planteringsjord, vanligtvis i 40-liters säckar, på plantskolan eller i övrig handel innehåller den mestadels torv. Planteringsjord är en blandning av torv, gödsel, kalk och sand, vars proportioner beror på användningsområde och önskat pH-värde. Planteringsjord kan också kallas plantjord, p-jord eller trädgårdsjord. Torven har en unik förmåga att lagra fukt och näring och den gör att jorden får en luftigare struktur och därmed får mycket bra odlingsegenskaper. Den är också nästintill ogräsfri. Det går också att köpa enbart torv som torvblock eller i säck som då benämns naturtorv, det vill säga ren torv utan tillsatser.

Vad är torv?

Torven har sitt ursprung i torvmossar och är en organisk jordart vilket innebär att den huvudsakligen består av förmultnade växtdelar. Torvmossar bildas när sjöar och våtmarker växt igen och bildat mossar eller kärr. Torvbildningen påbörjades för över 10 000 år sedan när inlandsisen drog sig tillbaka. Sverige är ett av världens mest torvtäta länder och torvmarker utgör 15 procent av den svenska landarealen.

Torvskörd

Torvskörd sker idag på cirka 10 000 hektar vilket motsvarar mindre än två promille av den totala svenska torvmarksarealen. Det är främst i södra Sverige som torvskörd för odling sker. Överst finns den ljusa torven och djupare ner den mörka torven. Ljus torv, som också kan benämnas vittorv eller låghumifierad torv, har inte brutits ner så mycket vilket innebär att den har kvar mycket växtmaterial samt har en struktur med stora, luftfyllda celler som kan ta upp och hålla kvar vatten. Den ljusa torven skördas antingen genom att den grävs ut i

FOTO: NEOVA

block ur mossen eller genom att den harvas av från mossens yta. Den mörka torven, den så kallade svarttorven, har en högre humifieringsgrad, är finkornigare, mer nerbruten och suger upp och håller mer vatten, vilket gör jorden tyngre och mindre luftig. Skörd av torv är väderberoende och genomförs i torrt väder under vår och sommar. Därefter får torven ligga och torka. När området har skördats färdigt ska det återgå till naturmark. Vanligast är att det planteras skog eller återgår till att vara myrmark eller våtmark. Tillväxttakten för återställning till torvmosse varierar men som ett medelvärde i höjdled brukar man räkna med 0,5 millimeter per år (Svensk Torv, 2020). Förutom framställning av torv till odling skördas torv också för att användas som energikälla tillsammans med trädbränslen och baddströ inom djurhållningen.

Hur miljövänlig är torv?

Våtmarkernas stora betydelse som ekosystem och för jordens klimat har fått en allt större internationell uppmärksamhet i samband med klimatförändringarna. Många europeiska länder har få eller inga orörda torvmarker kvar. Trots att torvutvinning endast sker på en liten andel av dessa marker i övriga Europa är utvinning av torv till jord ifrågasatt i många länder. Storbritannien var först med att redan på 1990-talet besluta om att reducera torv-användningen inom fritidsodling. Även i Tyskland och Nederländerna har torvreducerade och torvfria jordar tagits fram av marknaden som ett svar på kritiken mot torvutvinning. (Pia Holmberg, hortonom och ordförande Svensk Torv).

Oavsett om den dikade torvmarken skördas eller inte läcker den växthusgaser – koldioxid och lustgas – som i sin tur bidrar till växthuseffekten. Dock finns det ingen enkel lösning på att minska utsläppen av växthusgaser från torvmarker som läcker. Det som sker när torvmarken dikas är att syretillgången ökar och det organiska material som lagrats in under tusentals år börjar brytas ned vilket orsakar utsläpp av främst koldioxid. I och med det bidrar torvutvinning till den globala uppvärmningen. Dock är det viktigt att känna till att all framställning av torv i Sverige regleras av miljöbalken och det ges endast tillstånd att utvinna torv från områden med låga naturvärden som till exempel marker som redan är påverkade av dikning eller annan markanvändning och redan läcker växthusgaser. Dessa torvmarker är främst de marker som har dikats under flera decennier bakåt i tiden där skogsbruk står för den mest betydande användningen av dessa marker. En del torvmarker är även dikade och torrlagda för att användas som jordbruksmark.

Frågan om hur miljövänlig växttorven är, beror därför på hur man räknar och vad man jämför med. Det är då viktigt att räkna in alla de växter och träd som planteras och frodas med hjälp av torven och binder koldioxid vilket bidrar till en minskning. Om vi inom odlingen inte använder oss av torv vad är då alternativet? Att till exempel importera kokosfiber innebär förmodligen en ännu större belastning i form av utsläpp. Kokos måste också tvättas i sötvatten innan den exporteras vilket kan vara en bristvara där den växer.

Det är nog ofrånkomligt att användning av växttorv som jordförbättring i dagens läge leder till vissa ökade utsläpp av växthusgaser. Men detta måste sättas i relation till nyttan i form av till exempel ätbara växter som torven resulterar i. Däremot leder användningen inte till förlust av biologisk mångfald då de efterbehandlade torvtäkterna oftast resulterar i högre naturvärden (Mats Olsson, Prof. Em. Markvetenskap).

Finns det andra alternativ?

Forskningen tittar nu på lämpliga substitut som helt eller delvis kan ersätta växttorv. På grund av torvens goda egenskaper har det hittills varit svårt att hitta fullgoda alternativ. Men på Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, pågår nu forskning i vad som kallas "Sphagnum farming". Sphagnum farming är odling av vitmossa som kan användas som odlingssubstrat. Odling av vitmossa är bra för klimatet eftersom den binder koldioxid. Genom att odla vitmossa på på torvmarker som idag har stora växthusgasutsläpp minskar läckaget. Tester visar att vitmossan fungerar som odlingssubstrat för allt från småplantor till större växter. Vitmossornas goda egenskaper, såsom låg vikt, hög luftkapacitet, låg näringshalt samt lågt pH-värde är jämförbara med vittorvens (SLU, 2020). Förhoppningsvis dröjer det inte allt för många år innan den odlade vitmossan finns i handeln.

Vad kan jag göra själv?

Precis som mycket annat när det gäller miljö och klimat är det viktigt att ta tillvara allt och inte slösa. Samma sak gäller planteringsjord. Bästa tipset är att i så stor utsträckning som möjligt försöka tillverka egen planteringsjord och jordförbättringsmaterial. Varje trädgård och hushåll tillhandhåller mängder av material att kompostera och berika jorden med.

Faktabladet är framtaget i projektet, Grönare Trädgård som finansieras av Naturvårdsverket.

För mer läsning:

www.naturvardsverket.se

www.svensktorv.se

www.sgu.se

www.slu.se